

„A sportok a lélek jegesfürdői, a test örökös orvosai”

KRÚDY GYULA ÉS HAJÓS ALFRÉD BARÁTSÁGÁRÓL

Kultúra és sport – korántsem ellentétes fogalmak, a valóságban párhuzamos pályán futnak, ha életünk elengedhetetlen részeként tekintünk rájuk. A kultúra és a sport is hozzátartozik a mindennapjainkhoz, ha teljes életet akarunk élni. Független az évek számától, a helytől és az időtől. A sport gyakorlása embernevelő a fiatal számára, s egészségőrző az idősebbek számára is. A kultúra beszipantása el nem múló igény mindazoknak, akik az élet értelmes megvalósításában hisznek. Az alábbiakban a kultúra és a sport egy-egy nagy alakjának barátságáról írok, hogy ily módon is érzékeltessem: milyen közel kerülhet egymáshoz a két fogalom.

A Nap című, politikai lapban jelent meg kilencvenöt évvel ezelőtt, 1908. május 2-án a következő néhány sor: „Hajós Alfréd műépítész holnap, vasárnap 12 órakor tartja esküvőjét Blockner Vilma kisasszonnyal a Dohány utcai templomban.” Az 1896-os athéni olimpia kétszeres úszóbajnokának (az erős hullámú tenger vízében nyerte meg a 100 és az 1200 méteres versenyt) felesége – a régi asszonyok jó szokása szerint – gondosan megőrizte azokat a táviratokat, amelyeket az ifjú pár ez alkalomból kapott, majd később bekötötte, s így helyezte el őket a családi almáriumban. A „kapsos könyv” túlélte a világháborúkat, s túlélte a Hajós házaspárt is. Ma pedig árulkodik. A kor neves embereinek jókivánságait őrzi a több mint kétszáz távirat, amelyeket a Teréz körút 37.-be, vagy a Royal Szállóba címeztek. Írók, művészek, politikusok, orvosok, kereskedők és sporttársak ölelték át gondolatban első olimpiai győzönket, a válogatott labdarúgót, aki 1904-ben már visszavonult a versenyzéstől.

Miről is árulkodik a „kapsos könyv”, ez a lila fedelű, vastag borítású Hajós-dokumentum? A borítólapon aranyozott betűk jelzik a házasságkötés idejét, felette a felirat: „Vilma–Alfréd.” Ahogy a táviratok között lapozgatunk, egyszer csak a szemünkbe ötlük egy jól ismert név: Krúdy Gyuláé.

Hajós és Krúdy barátságáról szinte semmit sem tudunk. Mindössze hét szó maradt fenn a kapcsolatukról: „Boldogságodban igaz örömmel osztozunk, Krúdy és felesége.”

(1899-ben vette feleségül Spiegler Bellát.)

Hajós 1878 februárjában született Budapesten, Krúdy októberben Nyíregyházán. 1908-ban mindketten harmincévesek. Az író 1896-ban már Budapesten van. Hogy miképpen ismerkedtek meg? Erre nincs pontos adatunk, de biztosra vehetjük, hogy Krúdy, aki már gyermekkorában rajongott a sportért, érdeklődéssel kísérhette Hajós olimpiai szereplését. „Tizenhat esztendőskoromban nehéz kardokkal, derékig meztelenül párbajoztam a huszárlaktanyában, s nem is csodálkoztam, hogy ép bőrrel megúsztam” – írja Krúdy a gyermekkoráról. A jeges Poprád halászlékéből tizenhárom évesen szabadulva, majd a párbajokban felülkerekedve az az érzés keríthette hatalmába, hogy legyőzhetetlen, mint a mesebeli királyfi, mert szerencsés csillagzat alatt született. Mint Hajós.

Látszólag ellentmond az előbbieknél, hogy hetedik és nyolcadik osztályos bizonyítványában ezt olvashatjuk: „Tornászattól felmentve.” Krúdy Mária, az író első házasságából született lánya szerint édesapja elsősorban lustasága és hirtelen növekedése miatt maradt távol a tornaórákról. Manapság már tudjuk, hogy szervi szívujvája volt, s ez okozta 1933-ban, ötvenöt évesen bekövetkezett, korai halálát.

Krúdy sportszeretete közismert volt. A magyar sportolók győzelmeinek mindig hangot adó író több cikkében foglalkozott a testnevelés fontosságával: „A mindenható sport... a mai és legközelebbi társadalmat

úgy alakítja, hogy egy évtized múlva valóban új világot találunk itt” – írta 1922-ben. „A csodálatos sport... amelyet megszeretni és vele... egész életen át foglalkozni megóvást jegyez a férfikor bánataitól, a férfikor csüggedéseitől... Nem kerülhet mélyen az élet válságaiba fiatal ember, akinek legjobb barátja a diszkosz és a kard... A sportok a lélek jegesfürdői, a test örökös orvosai.”

Lehet-e szebben, jobban megfogalmazni a sport lényegét? S írta mindezt Krúdy abban az időben, amikor – s itt Hajós Alfréd egyik leveléből idézünk – „nemcsak hogy nem becsülték, hanem le is nézték a sportban elért sikereket, s arról, hogy a hatóságok áldozatot hozzanak, még álmodni sem mertünk”.

Krúdy Gyula mesélte egyszer Kálmán

Krúdy Gyula a Margitszigeten, 1920 körül

Hajós Alfréd (jobbra)
és Fischer Mór
a Margitszigeten

Jenőnek, a neves publicistának egy átvirrasztott éjszaka után a New York kávéházban: „A legmesszebb időkre visszakalandozó megérzés azt súgja nekem, hogy az első Krúdy, aki ezt a nevet viselte, még az Árpádok idején élt, és pugil [pugilizmus = versenybirkózás, boksizálás] volt. Igenis pugil. Vagy, ahogy ma mondanánk: igazságügyi bérvívó. Mert ha nem tudnád, az Árpádok alatt ők döntötték el azokat a bonyolult birtokpereket, amelyekben a királyi kancelláriák minden bölcsessége csődöt mondott. Ilyenkor a peres felek porondra állították a maguk pugiljait. Ezek, persze, a párviadal minden fortélyát ismerő, hatalmas erejű, ravasz, tapasztalt fickók voltak. A vesztes, ha egyáltalán túlélte a mérkőzést, attól fogva életfogytiglan tejbegrízre volt ítélve, mert fogái biztosan ottmaradtak a véres fűrészporban. Az én ősom – közölte Krúdy büszkén és hirtelen kigyúló, csillogó szemmel – mindig győzött.” Hamisítatlanul Krúdy.

Az író öccse, Krúdy Péter hívja fel a figyelmünket, hogy bátyja egy jó fejfel kimagaslott az átlagemberek közül. Kilencven-egynéhány kiló volt, és száznyolcvankilenc centiméter magas. Alacsony ajtóknak, falusi mestergerendákban, víg disznótorokon, hetekig tartó lakodalmakon sokszor beverte a fejét. „Bizony, ámulták-bámulták toldias erejét.”

Klell Kálmán, a vívósport történetének egykori, módszeres kutatója és adatgyűjtője, valamikor jeles BSE-vívó, később ismert fotóművész így emlékezett a fiatalabb Krúdyra: „Első mesterem Krúdy Péter volt, mi csak Petárnak hívtuk. (Mulatós ember hírében állt ő is, mint a bátyja.) Az első világháború után a Vas utcai iskolában kaptunk tőle vívóleckét. Mellesleg az Izabella utcai felső kereskedelmi iskola tornatanára volt. Az edzések után be-betértünk a Kovásevics vendéglőbe (sokáig Bástyá étterem volt a neve) egy korsó serre. És természetesen Petár cejhét is mi fizettük ki. Egy évig tanított bennünket.”

Krúdy Mária emlékezett rá, hogy édesapja, amikor csak szerét ejthette, fel-feljárógatott a vívótermekbe, leült egy kicsit szemlélődni, s elbeszélgetett a híres magyar mesterekkel. Valószínűnek tartjuk, hogy öccséhez is be-benézett. Őt magát egyébként a kor egyik bálványozott alakja, a nagy kártyahős és atyai jó barát, Szemere Miklós tanította meg vívni. Ismeretes, hogy Szemerét mintázta meg Krúdy a Vörös postakocsi Alvinczi Eduárd alakjában.

A Pesti Napló 1933. január 10-ei számában jelent meg egy Krúdy-tárca A marhahús barátja címmel. Ebben olvashatjuk: „A fogadói bölcsesség szerint, amely a saját konyháját védelmezi: sok része volt az öreg Keresztessy vívómesternek az étvágy fokozásában vagy csökkentésében. Oly napokon, amikor a vívógyakorlat és a céllövészet ki-

fogástalanul sikerült, a mester megdicsérte tanítványát: Szemere úrnak kevés kifogásnivalója volt a marhahúson. De viszont voltak napok, amikor sehogy se volt szabályos egyetlen prim-, sőt traverzán vágás sem, a vívótör is célt tévesztett, a pisztolygolyó a céltábla helyett a falba fűrődött, hogy halálra ijessze a szomszéd lakóit.”

Keresztessy József is legendás személyiség, a magyar kardvívóiskola megalapítója. A szabadságharc kitérősekor azonnal bevonult, s mint hadnagy Aulich seregében, majd Klapka komáromi őrségében harcolt. Amikor a szabadságharc leverése után enyhülni kezdett az önkény, a Zöldfa utcai Mocsunyi-házban (Veres Pálné utca 8.) nyitotta meg vívótermét, ahol eleinte fakardokkal tanított vívni, mivel a vívófegyverek használata a kiegyezésig tiltva volt. 1888-ban elköltözött a Zöldfa utca 20. (Veres Pálné u. 22.) alatti saját emeletes házába. Krúdy olyan tisztelettel tekintett rá, mint nagyapjára, aki 1848–49-ben a komáromi vár védelmének többszörösen kiténtett katonatiszjtje volt, vagy mint a nagyapa öccsére, Krúdy Kálmánra, akinek portréját kisregényekben rajzolta meg.

Krúdy Gyula, mint írtuk, 1896-ban jött fel a fővárosba, amikor Keresztessy már halott volt (1895. április 16-án hunyt el). De majdnem bizonyos, hogy Szemere Miklóstól sokat hallott róla. Keresztessy egyéniségéről (jelszava volt: „Akkor vágjon, öcsém, mikor jólesik!”) Hajós Alfréd is őrizhetett sportbeli emlékeket.

Hol találkozhatott Hajós és Krúdy? Az író lánya, Mária szerint az újságírók Otthon Körének Dohány utcai asztalai mellett alakult ki közöttük szoros barátság. Móríc Zsigmond, Bródy Sándor, Szép Ernő, Csergő Hugó, Lázár Miklós – csupa neves ember járt ide. „Apám nagyon szerette az érdekes, színes, sokoldalú embereket. Hajós, aki a sportban és a hivatásában is maradandót alkotott, nem hiányozhatott a baráti köréből.”

Ha analógiákat keresünk kettejük életében, akkor Krúdynál is, Hajósnál is sokat mond ez a szó: *Margit-sziget*. Krúdy

1918-tól 1930 tavaszáig a Margit-szigeten lakott József nádor egykori kastélyában. Krúdy Zsuzsa, az író második házasságából született lánya (aki csak így emlegette édesapját: „azapu”, összevonva a főnevet a névelővel) írja: „Hacsak tehette, bejárta a Margit-szigetet. Lassan, figyelve sétált. Szokása volt meg-megállni. Ilyenkor derekát vastag bambuszbotjára támasztotta.” Szenvedélyesen kutatta és magyarázta a sziget történetét. „A sziget 1000 éves múltjának emlékei, adatai és relikviái a birtokban vannak” – írta.

A jó barát és kortárs Hajós Alfréd fő műve a Nemzeti Sportuszoda, amelyet a későbbiekben róla neveztek el, azon a helyen áll, ahol Krúdy magányos sétái során gyakran megfordult. Az élet azonban úgy hozta, hogy szinte ugyanabban az időben (1930 elején), amikor elkezdődtek az uszoda építési munkálatai, Krúdy Óbudára költözött a családjával. A Magyar Hírlap 1931. december 25-ei számában már Óbuda jövője foglalkoztatta: „A harmadik terv volna a Nemzeti Stadion építése az óbudai szigetre. Ez a sportolónak szentelt csodaépítmény már csak azért is inkább tétetnék ide, mint a tervbe vett Ferencvárosba, mert hisz erre vezet a külföldre vívó bécsi út. Erre, Óbuda felé kell jönnie a fővárosba minden idegennek, aki megcsodálná a Nemzeti Stadiont!”

Hajós is 1931-ben vetette fel először a Nemzeti Stadion gondolatát, s a Népstadion (jelenleg Puskás Stadion) helyére javasolta. Ezt követően szóban és írásban állandó harcot folytatott a megépítése érdekében, s a sors megadta neki, hogy negyvenkét év múltával meg is érje felavatásának napját. Sőt, meghívott szakértőként részt is vehetett a megvalósításában (ugyanis 1955-ben hunyt el). Bárcsak Krúdy is közöttünk lehetett volna még azokban az években!

Egymás mellé állíthatjuk a háborúról alkotott véleményüket is. Krúdy így ír 1916-ban: „A hosszú háború következménye, hogy tulajdonképpen mindenkinek adósa maradt az élet pár esztendővel, azért nem lehet itt megnyugodott, régi sikereiből élő öreg írókról és fiatal kezdőkről beszélni.” 1953-ban a hetvenötödik születésnapján Hajós így vallott barátaiban körében az életről: „Millió ember halála, felbecsülhetetlen értékek pusztultak el. S mire véget ért a kaktalizma, maga elé meredt az emberiség. Vajon mi történt? Nincs rá felelet. S mi lesz ezután? Nincs a földkerekségen, aki erre a kérdésre meggyőző választ tudna adni.”

Hét szó maradt fenn Krúdy Gyula és Hajós Alfréd barátságáról. De olyan szavak, amelyeket nem küldözget az ember nap nap után a másíknak. Szavak, amelyek, íme, választ adnak nekünk kultúra és sport összefonódásáról, elválaszthatatlanságáról két életút tükrében.